

ŠALCINIS

Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija

Nr. 108 2018 m. Gruodis

Mes dar gyvi

Gyvename labai gražioje, bet mažiau sėkmingoje Lietuvoje, toje, kuri nėra Vilnius ar Kaunas ir net ne Alytus ar Druskininkai. Pagal savivaldybių gerovės indeksus Varėna nepatenka net į vidutiniokus ir tarp 60 savivaldybių esame 14 vietoje nuo galo, vėluojančios gerovės grupėje. Tačiau gyvenimas tuo ir įdomus, kad teka savo vaga, o ne pagal politikų planus ar įsivaizdavimus. Pasiklausius ar pasiskaičius jų samprotavimų ir siūlymų, kartais atrodo, kad Merkinę nuo Vilniaus skiria ne šimtas kilometrų, o šviesmečiai ir šimtmečiai.

Netrūksta ir gelbėtojų, ypač prieš įvairius rinkimus. Tada vieni siūlo čia atgabenti turtingus investuotojus, kiti atvirkščiai – palikti Lietuvos pakraščius likimo valiai ir nešvaistyti veltui pinigų, tretį dešimtmečiais kartoja turizmo maldą, ketvirtį išsigelbėjimą mato prasigėrusios provincijos kultūros gaivinime. Jie metai iš metų mus gelbsti ir gelbsti, o mes, dar užsilikę šiame krašte, tiesiog dirbame savo darbus, gyvename savo gyvenimus, dar tikėdami, kad proginiai gelbėjimai kada nors pavirs į nuoseklią regioninę politiką, palaikymą ir rėmimą vis daugiau atsirandančių verslo, kūrybos, bendruomeniškumo iniciatyvų.

Kai fotomenininkas Algimantas Aleksandravičius paklausė, koks augalas galėtų atitikti dzūko charakterį, pasiūlė smiltyninį šepetuką – gražų ir nereiklų, gebantį išgyventi ir net klestėti, nepaisant alinančių sausrų ir kitų negandų. Išgyvenimo ir išlikimo pavyzdžiu galėtų būti ir baliniai vėžliai, dzūkiškai „gelažinės varlės“, su pavydėtinu užsispyrimu likę ištikimi savo baloms. Ir nors šiuose kraštuose elnių ir briedžių dabar yra ženkliai daugiau nei karvių ar arklių, o vaikai kaimuose klega tik per atostogas, gyvenimas nesustoja. Musteikos bendruomenė šauniu spektakliu paminėjo pirmosios šio krašto lietuviškos

Smiltyninis šepetukas Marcinkonių smėlynuose po pirmosios šalnos.
Mindaugo LAPELĖS nuotrauka, 2018 m.

mokyklos šimtmetį, Marcinkonių parapijos lėšomis naujai perdažyta bažnyčia, NATO kariškiai keliavo Dzūkijos partizanų takais, Merkinėje vyko architektų kūrybinės dirbtuvės centrinės aikštės sutvarkymo siūlymams parengti. „Šalcinio“ neužtektų išvardinti visiems mūsų valstybės šimtmečiui skirtiems įvykiams ir renginiams, primenantiems, kad dar per anksti mus laidoti, kad tikrai yra nemažai galimybių pasivyti tą vėluojančią gerovę.

NATO kariškiai žygiuoja Lietuvos partizanų takais. Šiuo keliu žygiavo ir Adolfas Ramanauskas-Vanagas su savo vyrais. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2018 m.

Per Kalėdas nieko nemožna daryc – šventa

Jurevičių sodyba Jaurų kaime, 1981 m. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

Nuo senų laikų kalbama, kad Kalėdų nakcij vyksta stebūklai. Kad vidurnakcin gyvuliai kalba žmogaus balsu, kad šulniuose vanduo virsta vynu. Kad pildosi sapnai ir pranašystės, ir visokie burtai.

Todėl Kūčių dienų, prieš vakarienę, žmonės stengdavos nudzirbc visus, ciek dzidelius, ciek smulkius darbus. Nes jau per Kalėdas nieko nemožna daryc – šventa.

Mergaitėms kasas supyndavo drūtai, kad jau visas tas dienas laikyt. Ba sako, jau net šukuocis per Kalėdas negalima. Sakydavo, kad jei šukuosies, tai visų vasarų vištos ažias (daržus) kapscis.

Jei reikia kokis rūbas pataisyc ar guzikas insiūc – viskas reikia padaryc prieš Kūčių vakarienę. Ba jei siūsi per Kalėdas, tai savo laimį užsiūsi.

Kūčių dienų, kiek atsimenu ir mama, ir pažįstamos kaimo moterys švarydavos pirkias, išsišluodavo, išmazgodavo. Ir dabar tep pac ir aš darau. Ba sako, jei per Kalėdas šluosi, tai pinigų, turtus iššluosi (o kas gi norėt būc biednas ir nelaimingas).

Vyrai pripjaukdavo gyvuliam akselio (šienainio), kad užtekt keliom dienom. Prisnešdavo malkos.

Merkiniškė Onutė Judickienė man pasakojo apie jos vaikystės laikų daromus burtus:

„Po Kūčių vakarienės jaunimas bėgdavo atnešc malkų. Atlakia ir griebia iš rietuvės, kiek gali, ir neša pirkion. Tadu skaičiuoja, ar porinis skaičius, ar ne. Jai porinis, tai gerai – apsiženysi kitais metais. Jei neporinis – neapsiženysi dar. Burtų reikia daryc po vieno rozo. Tai darydavo vyresnis jaunimas.“

Kelis burtus Kūcion ir aš išmėginau. Reikia pamc šukos su veidrodėliu ir dēc po pagalvi ainanc miegoc. Kų susapnuosi, kad šukuojas, tas ir bus tavo išrinktasis. Arba reikia ainanc miegoc pasdēc bliūdų su vandeniu ir rankšluoscį prieg laškos. Sako, kų susapnuosi, kad prausias, tas ir bus tavo išrinktasis. Burtas, kad po vakarienės reikia išeic an kiemo ir

klausyc, iš katros pusės girdzi šunų lojimų, iš tos pusės bus tavo vyras (žmona), plačiai žinomas ir čista prauda: iš kur šunis lojo, iš tos pusės ir mano gyvenimo meilė atėjo saldinaiais nešina.

Labai gi vaikam kniecėjo sužinoc, ar tikrai gyvuliai vidurnakcin šneka žmogaus balsu. Bet paklausyc tep ir nesrižom. Ba teta papasakojo tokį nucikimą. Vienan kokian tai kaimi po Kūčių vakarienės, vi-

durnakcin, gaspadorius išsiruošc paklausyc, kų apie jį šnekės jo gyvuliai. Ar girs, ar peiks. Priajo prie tvarto, prikišo ausį prieg sienos ir klauso. Girdzi, tikrai kažkas žmogaus balsu tvarti sako: „O dar, kas klauso už durų, tas akmeniu pavirs...“ Taigi gaspadienė laukia laukia savo žmogaus pareinanc iš kiemo, nesulaukia. Šaukia – tas neatsišaukia. Nuveina pažiūrēc, kur jis dzingo. Žiūrio prieg tvarto durų dzidelis akmuo. O vyro tep ir nesulaukė... Taigi prauda cia ar ne, bet akmeniu pavirc niekas nenorėjom.

O šitų burtų darom metai iš metų su šeimu. Va tep acimenu, darėm su mamu, kap vaikas buvau, ir tep darė teta, kap pas jų gyvenau. Prieš vakarienę po staltiesi paskleidzi šieno ar šiaudų saujalį. Ir po vakarienės kožnas traukiam šiaudų. Pradeda šeimos galva (tėvas, vyras) ir tep visi iš eilės ir vaikai. Paskui žiūrom, kokis kieno ištrauktas šiaudas yra (trumpas, drūtas, ilgas, plonas ir t.t.), toki linai bus sekanciais metais. Nor linų neauginam, bet pasburc įdomu.

Ir šitų burtų kasmet su šeimu darom. Kūcion puošianc eglutį, kap kabini pirmų žaislų, reikia sugalvoc noras. Jei tas žaislukas nenukrenta, nesudūžta – noras tikrai išsipyls.

Ir dar vienų nucikimų papasakosiu. Savo akim matiau dar vaikas būdama, pas tetų gyvendama.

Po vakarienės visi darom visokius burtus, kokius kas atsimenam, o dėdė Juozas paėmė viedrų ir sako: „Ainu pažiūrēc, ar vanduo šulnin, ar vynas.“ Nuveina, mes laukiam. Ogi pareina su vandeniu, o tan vandenin žuvukė plaukioja. Nelabai dzidelė, bet ir nemažiukė. O iš kur toj žuvukė šulnin? Niekas nesuprantam. Visi pažiūrėjom, pasdziaugėm ir nunešc dėdė palaic. Liepėm norų sugalvoc. Sugalvojo ir palaido. Paskui sužinojom, kad jo noras išsipylė. Nuspirko trispalvį arklukų (vis apie tokį svajojo).

Tai va ir kapgi netikēc tais būrtais?..

Rimutė GRIŠKEVIČIENĖ, Makniūnų kaimas.

Ką senoliai porina

Šniparaisty buvo daug vėžlių

(Pasakoja Elvydas MAKNICKAS iš Druskininkų, gim. 1935 m., Šniparaisčio kaime, metoli Liškiavio ežero).

Apie tą rekordinę saulėgrąžą mano kieme tai gal jau visi žino, buvo beveik keturių metrų aukštumo. An tako užaugo, niekas nesėjo, pamačiau pavasarį, kai išdygo, nu, apkaišiau aš ją, kad neužliptų kas, apmulčiavau šiaudais, nu, žiūriu, kad auga ir auga. Vieną kuolalį inkaliau, žiūrau, kad mažai, inkaliau kitų, aukštesnį, pririšau... Kažkas atvažiavo iš „Druskonio“, paskui iš „Lietuvos ryto“, nu ir kažkaip sužinojo baltarusiai, yra toks jų žurnalas „Ogorodnik i sadovod“, tai mano kaimynai nusiuntė gal nuotraukų... Nu, tikrai nežinau, kaip ji tokia užaugo. Aš visadu tų saulėgrąžų auginu paukšteliams, ale šita rekordinė pati atsirado. Aš sėju ir garstyčias į bulvieną, trąšų nenaudoju jokių, ir rugius sėju, tai vieną sykį kad suaugo rugiai, kad sutankėjo, tai pavasarį atvažiavo su kultivatorium, tuo rankiniu, kaimynas, oi, kaip vargo – meta noragus viršun, velėna tiesiog, ale žemė atsigauna po rugių, puri pasidaro tokia. Žalia trąša labai gerai, o jau vasarą man atveža šiaudų, tai mulčiuoju viską: ir bulves, ir avietes, ir vynuoges...

Mes gyvenom netoli Liškiavio ežero, yra tokia vieta – Šniparaistis, balos tokios, į vieną pusę Liepiškiai, į kitą Liškiava. Kol medžiai nebuvo suaugę, matydavom Liškiavos bažnyčios stogus iš Šniparaisčio. Mano tėvas Juozas buvo labai apsiskaitis, užsisakydavo laikraščius, kokie tad buvo, nu, ir Šaulių sąjungos narys, tai vienais metais užsisakė net trąšų iš Čilės, nu, Lietuvos laikais, mes Šniparaisty gyvenom iki keturiasdešimt septintų metų, tai kokie užaugo rugiai, kai patrašavo su Čilės salietra, oi, oi... Tai ta saulėgrąža man dabar ir priminė, kad tėvų darže užaugo rekordinis kopūstas, jau be lapų galva buvo metras dvidešimt, tai irgi važiavo agronomai, matavo, visi labai stebėjosi... Iki Ricielių mokyklos man buvo trys kilometrai. Paskui mūs šeima išsikėlė į Leipalingį, nu, čia ilgos istorijos, mes ir nuo tų, ir nuo tų bėgom... Tik ir išgirstam, kad jau Maknickus reikia patvarkyt...

Pagyvenom kiek Leipalingy, tadu – į Druskininkus. Mano tėvas buvo kalvis ir medžio meistras geras, ir kalvis, ir nedalyvavo jokioj politikoj, ale žinot, kokis buvo laikas. Druskininkuos mus priglaudė toki Marcinoniai iš Žeminių. Jonas Marcinonis buvo valsčiaus

pirminykas, o Juozas buvo turgaus direktorius, nu, kokis ty direktorius – rinko iš bobų pinigus turguj už vietą prekybai. Turėjo gerų arklių, tai kirto mišką ir vežė malkas į kepyklą... Mano močiutė buvo labai religinga, o tėvas laisvamanis ir aš Jumi pasakysiu kodėl. Nu, laikraščius skaitė, bet ne dėl to. Tėvas darė ir gernas, nu ir ateina klebono svainis, klausia, gal padarytų klebonui gernas, nu jis ir sutiko, kodėl ne. Atvežė akmenis, tėvo nebuvo namie, o kai grįžo, tik pažiūrėj – ciej akmenys nuo žydų kapinių, paminklų akmenys. Tėvas labai supyko, pasakė per tarpininkus, kad greičiau išvežtų tuos akmenis. Ir pasidarė laisvamanis, vien dėl tų akmenų

Da apie vėžlius klausėt. Prie Šniparaisčio jų visadu buvo, ai, ai, aš juos mažas matydavau, sakydavom – gelažinė varlė. O dabar, prieš kiek metų, skambina man iš Gamtos apsaugos, klausia, ar negalėtų ten iškast prūdą tiem vėžliam. Nu, aš leidau, tik pasirašiau, kad neįžuvinsiu to prūdo, ale sakau, žuvų vis tiek atsiras, antys atneša ikrų. Nu, gerai, aš ty nuvažiuoju po kiek laiko, kad privežta prie to prūdo ne smėlio vėžliams kasis, o tokio šlyno, kaip klojimo grendymas padaryta. Aš jiems skambinu, klausiu, ar gerai ty padarėt, sako, kad gerai, vėžliai labai sciprūs, kai norės, išsikas... Aš ir čia, Druskininkuos, prie mokyklos stadiono kelis kartus sutikau vėžlį, aš vedžioju šunelį, tai tas vėžlys vis eina link Nemuno, rodos, galėtų gyvent Vijūnėlės tam tvenkiny, ale ne, eina. Tai aš jį pernešiau per kelią ir paleidau netoli Nemuno, sunkus, bajavas, gal kokie trys kilogramai...

Užrašė **Henrikas GUDAVIČIUS**,
2018 m., lapkritis.

Baliniai vėžliai. Mindaugo LAPELĖS nuotrauka

Dievdirbys

Kai pasirodė Dzūkijos nacionalinio parko direkcijos išleista knyga „Tarp žemės ir dangaus“, į Merkinę iš Mardasavo atvažiavo dailininkas Ričardas Povilas Vaitiekūnas. Atvažiavo ne vienas, o su Romu Treiniu. Tą kartą R. P. Vaitiekūnas dovanų atvežė unikalias nuotraukas, kurias jo jaunystės laikais, kai jis vienas ir su draugais, vėliau su savos studentais keliaudavo po Dzūkiją 1973 m. padarė studentas K. Kvizikevičiaus. Nuotraukose matyti dabar jau nunykę Kosto Utaro darbo kopyltstulpiai prie Margotės upelio. Jei kas nors ką nors žinote apie Kosto Utaro darbus ir gyvenimą – atsiliepkite, parašykite „Šalčinio“ redakcijai. Romas Treinys tą kartą atsivežė savo parašyto romano rankraštį. Jei pasižvalgytume po interne-

Kosto Utaro kopyltėlė.

Algio Griškevičiaus parodos „Cirkas“ atidarymas „Šalčinio“ galerijoje. Antras iš kairės Algis Griškevičius, trečias Ričardas Povilas Vaitiekūnas, ketvirtas Romas Treinys. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka.

tines erdves, apie Romą Treinį sužinotume nedaug: „Romas Treinys (1957– 2018) – išskirtinė lietuvių kultūros asmenybė, žmogus, visą gyvenimą atidavęs teatrui: ilgametis Jaunimo teatro šviesų dailininkas, režisieriaus Eimunto Nekrošiaus asistentas. Gyvenimo pabaigoje Romas Treinys apsigyveno Dzūkijoje, Mardasavo kaime, kur pabaigė vienintelį savo romaną „Dziedas“. Romano ištraukos buvo atspausdintos „Dainavos“ žurnale. „Dainavą“ ir rankraštį Merkinėje pamatė Algis Griškevičius, savo parodos „Cirkas“ atidarymo metu. Jis tarpininkavo su Tyto Albus leidykla, kuri 2018 m. išleido Romo Treinio romaną „Dziedas“. Autorius knygos pasirodymo nesulaukė. Palaidotas Romas Treinys Mardasavo kaime, šalia

Kosto Utaro stogastulpis. K. KVIZIKEVIČIAUS nuotrauka 1973 m. balandžio 29 d.

savo žmonos. Kaime, kuriame nei gimė, nei augo, bet pamilo jį ir šio krašto žmones iki sielos gelmių.

P.S. Andrius Mamontovas, pasirodžius knygai Bernardinai. It rašė: „Dziedas“ – romanas, stiprus kaip dzūkiškos smėlynų pušies šaknys, deginantis kaip škotiškas viskis, kupinas istorijų apie susipynusius lietuvių, žydų, lenkų ir škotų likimus. Apie tai, iš kur mes esame kilę, apie mūsų stiprybę vienybėje, apie neužmirštamus senosios Lietuvos žmones. Su

Romu apkeliavome pusę pasaulio. Dabar, kai jo jau nebėra, savo rankose laikau jo parašytą knygą. Tai man didžiulė staigmena. Jis ją tyliai ruošė turbūt visą gyvenimą. Ši knyga – ne apie egzotiškas ar tolimas šalis, į kurias Romas Treinys ne kartą vyko su Eimunto Nekrošiaus spektakliais. Joje – istorijos ir portretai žmonių, gyvenusių čia, arti, Lietuvoje. Šalyje, kuri jam visada buvo brangiausia ir svarbiausia.“

Algimantas ČERNIAUSKAS

Gyvenimo aprašymas

Vaclovas Rimša Viesulas

Aš Rimša Vaclovas gimiau 1926 metais spalio 22 dieną Kaibučių kaime, Merkinės valsčiuje, Alytaus apskrityje. Kuriais metais atsikraustėme į Kasčiūnų kaimą, neatsimenu, dar buvau mažas. Tėvai nusipirko 33 ha, žemės pas Barysą ir pradėjom ūkininkauti.

1945 metais įstojau į Lietuvos partizanų būrį, kuriam vadovavo mokytojas, slapyvardžiu Šernas, pavardės neatsimenu. 1945 metais dalyvavau Rudnios puolime. Po to mūsų būrys apsistojo Cimakavo kaime, kur ir nakvojome. Ryte pasistiprinę traukėme toliau per balas. Balose radome kalnelį, ten ir apsistojome nakčiai. Per tas balas vienas kelias ėjo, tad mus padalino į keturis būrius ir pastatė sargybą iš abiejų kelio pusių. Bet vis vien nuo Cimakavo pusės mus atsekė rusai su stribais. Mūsų sargybinių greičiausiai nudūrė, nes jokio šūvio nesigirdėjo, tik rusų „urą“. Tada mes atsitraukdami ir išsisklaidėme.

Po viso to aš nešinas ginklų grįžau į savo namus. Praėjus savaitei atėję to pačio būrio partizanai prašė mane grįžti atgal į būrį, bet aš į būrį nėjau, nes jau dirbau ryšininku Adolfo Ramanausko-Vanago štabe. Štabas buvo Kasčiūnų kaime pas Jakavonį. Aš, kaip ryšininkas, iš Purplių kaimo parvežiau partizaną, slapyvardžiu Aušra, su žmona ir apgyvendinau mūsų kaime pas Pačkauską. Aušra mane ir išdavė Lukiškių kalėjime. Buvau karinio tribunolo nuteistas 15 metų ir 5 metus be teisių, pagal 58-1a ir 58-11 straipsnius. Atsidūriau Vorkutoje. Dirbau 2-oje ir 18-oje šachtose iki 1956 metų lapkričio mėnesio. Iš ten buvau ir paleistas.

Grįžau pas savo šeimą, kuri irgi buvo išvežta į Krasnojarsko kraštą, Chakasiją. Tenai ir mane paėmė, kur išbuvau 8 metus prižiūrimas komendantūros. 1964 metais lapkričio mėnesį buvau paleistas. Su žmona ir dviem vaikais grįžau į Lietuvą. Su Dievo pagalba prisirašiau (prisiregistravau). Dirbau Marcinkonių kaime lentpjūvėje iš kur 1986 metais išėjau į pensiją.

Vaclovas Rimša

Danutė ir Vaclovas Rimšai 2005 metai.

V. Rimša pirmas iš kairės. Fotografiuota 1955-04-20 d., Šachta 18, Vorkuta

Vaclovas Rimša-Viesulas mirė 2011 metais lapkričio 29 dieną, eidamas aštuoniasdešimt penktus metus. Palaidotas Marcinkonių kaimo kapinėse.

Parengė Jonas BAJORIŪNAS

Balta kap gulbė mokykla

(iš vaikystės prisiminimų)

Man gal buvo penki ar šaši metai, kap pirmų rozu viena ajau iš Aušrinės in Liškiavų pas dziedukų Galinį. To jausmo iki šai dzienai negaliu pamiršč, kap nuog Liepiškių kelio kalno pasrodė Liškiava: tokia graži, tokia stebūklinga, o namelių, namelių, o tų namelių vidury – balta, kap gulbė mokykla. Širdis iš dzaugsmo virpėjo, kad ir aš ca mokysiuos, bet dar dzidesnis dzaugsmas užplūdo, kad kadu nor ir aš būsiu mokytoja ir vaikus mokysiu šokc ir dainuoc

Liškiavos pradinį mokyklų pradėjau lankyc 1941 m. rugsėjo 1 dzienu, jau buvo vokiečiai užajį. Visos keturos klasės mokėmės rozu. Mes, pimokėliai, sėdėjom pirmuosa suoluosa, ba buvom mažukai, nedrāsūs, bailūs. Gyvenau pas dziedukus. Vyrasnė sasutė Danutė tuoj česu jau buvo ketvirtokė, tai ji mani prižūrėjo, parvesdavo namo. Dzieduko namai buvo an aukšto Krūčiaus upelės kranto, tai Danutei raikėjo mani tan kalnan užtįsc arba iš užpakalio užstūmc. Labai status kalnas.

Pirmoji komunija. Iš kairės į dešinę: Vanda Gudelionytė (Mockevičienė) iš Aušrinės su mama Vikta. Julė Miliūtė iš Ricielių su mama, Emilė Juknevičiūtė su mama. Liškiava, 1944 m. Nuotrauka iš Vandos MOCKEVIČIENĖS šeimyninio albumo.

Mokytojas Zigmas Prapiestis man buvo labai geras, cik su manim mokytojui buvo bėda. Negalėjo vyrasnių vaikų pabarc, ba aš kiekvienu rozu palaisdavau dūdas. Rozų net pas tėvus in Aušrinį buvo atiajis dėl mano to verkimo.

Rudenį ir pavasarį in mokyklų ajom basi, o atšalus orams su vilnonėm pančiakom ir kadokėm (klumpėm).

Per pertraukas mes, mergaitės, daugiausiai ajom ratelių, o bernaikai lakiodavo an kiemo. Prie mokyklos buvo nedzidelė aikštelė, tai žaisdavom kvadratu, cik bėda, kartais bolė (sviedinys) nuribuodavo nuo kalno net iki Nemuno. Dar labai mėgom žaisc „klasių“. Tos „klasės“, buvo trijų rūšų: kap šokinėjam nuspieši „bobų“, kap sciklukų vienu koju šokinėjanc stumdom per nupieštas „klases“, ir tracas žaidimas „dešims klasių“ – su „pilki“ (nedzidelis kamuolukas) mušam in sienų.

Mokytojas ne cik gerai išmokino skaicyc, rašyc ir skaičiuoc, bet ir dzidelį dėmesį skyrė Lietuvos geografijai. Mokėjom mintinai dzidzausias Lietuvos upes, miestus, kalnus, lygumas, mokėjom viskų parodžyc an žemėlapiu, vienu žodzu, kų išmokau pradinėn mokyklon, tų ir dabar žinau.

Tikybu dėstė kunigas Grėblikas. Mano protelis dar buvo per skystas tom tiesom, tai man buvo labai nuobodu.

Šitu česu Liškiavoj, kap ir visoj Lietuvoj buvo dzidelė tragedija. Atsimenu, žydai, kurie gyveno visai arci mokyklos, turėjo nešoc prisisiuvį geltonas žvaigždes. Mano dziedukai labai gerai sugyveno su Palnickais ir kitais žydais. Nor mes dar buvom maži, bet visi supratom tų dzidelį miestelio nelaimį. Kap žydus išvežė in Merkinį, tai prie jų namų mėtėsi visokie daiktai. Dziedukas griežtai uždraudė, kad net in rankas neimtum nei mažausio daiktelio.

Kap baigiau tris klases, per vasaros atostogas, ruošėmės pirmai komunijai. Visos parapijos vaikai visų mėnasį rinkomės prie bažnyčios. Mokino kunigas Kriščiūnas. Vargonininkas mokino giesmių. Katriem vaikam buvo toli, galėjo gyvenc tuosa cie-liuosa. Gyveno vaikai iš Ricielių, Snaigupės, Kibyšių, jie net vaidinimus suruošė. Kunigėlis Kriščiūnas buvo labai griežtas. Jei bernaikai kų bloga padarydavo, tai raikėjo klūpauc, o labai prasižengusiems net klupsciems apeic apie bažnyčių. Mes kelios mergaitės irgi buvom kartų prasižengį už necinkamų pasisveikinimų: „Laba diena“ Tai mus išrikiavo, suklupdė ir kas cik ajo pro mus, sveikinomės: „Garbė Jėzui

Kristui“. Mumi tai buvo smagu.

Aš jau ketvirtokė. Atiajus pirmų dienų in mokyklą mus jau pasciko nauja mokytoja Kudirkienė, var-do nežinau. Ji turėjo dzvi dukteris – Vidutį ir Daivutį. Daivutė buvo dar cik tracokė, bet mokytoja jų paskyrė mokycis su mumis ketvirtokais. Vyrasnė Vidutė buvo jau kokių 14 – 15 metų. Tai ji po pamokų mus mokino šokc, šokom „Kalvelį“, „Aguonėlį“, ruošė vaidinimus. Man sekėsi, dalyvavau visuose vaidinimuose, dainavau ir šokau.

Aš dar vis gyvenau pas dziedukus. Tų žiemų Liškiavos jaunimas ir vaikai in vakarų rinkdavos prie mokyklos ir su rogutėm važinėdavos. Būdavo, kap paslaidzam nuog bažnyčios, tai net iki pakleštarės nulakiam. Vienos rogutės buvo padarytos labai ilgos, kad galėdavo susėsc koki penki – šaši vaikai. Susodzina mus, pirmas kas nor iš suaugusių, o paskucinis daugiausia kunigėlis Kriščiūnas su koju reguliuoja, kad in pakrantes nenulėktum. Smagumėlis neapsakytas. Bet tai buvo paskuciniai dzaugsmi. Kovo mėnasį dziedukų išbuožino, pasodzino Šilutės kalėjiman, visus namus išdraskė, močiutė Valerka su

Danuti ir tetu Albinu slapstės nuo išvežimo, o aš in mokyklą vaikščiojau iš Aušrinės. Jau mokėmės rusų kalbos. Apie savo pirmų mokytojų, kuris padėjo tvirtus mokslo pagrindus, ilgai nieko nežinojau, cik dabar laisvon Lietuvon galim sužinoc apie žmonių gyvenimus ir jų likimus.

Zigmas Prapiestis, Tomo, gimęs Gerdašių kaime, Leipalingio parapijoje. Nuo 1918 m. gruodžio 30 d. savanoris. Atsargos leitenantas, Liškiavos šaulių būrio narys, 1930 – 1932 ir 1936 – 1939 m. Liškiavos šaulių būrio vadas. Jis 1928 m. buvo pripažintas savanoriu kūrėju, apdovanotas ordinu. Jo šeimą 1941 m. birželio 14 d. išvežė į Sibirą. Apie tolimesnį jo likimą neteko niekur skaityti.

Mokytoja Kudirkienė su šeima buvo pabėgusi iš Kauno, ji mokytojavo, o jos vyras slapstėsi pas mano geriausios draugės Amilios Juknevičiūtės tėvus. Mokytoja Liškiavoje dirbo cik vienus metus.

Tai ciek prisiminimų iš pirmos savo mokyklos.

Vanda MOCKEVIČIENĖ, Nedzingė

Vėlinių laužai Margionyse

Parko teritorijoje, šilinių dzūkų krašte esančiame Margionių kaime iki šiol gyva tradicija per Vėlines deginti laužus kapinėse. Vėlines margioniškiai senu papratimu vadina „zadušnomis“ ir visą Vėlinių oktavą renkasi melstis kaimo kapinaitėse. Anksčiau „zadušnos“ buvo svarbesnė diena, nes tądien meldžiamasi už artimus mirusius žmones, nuo jų Margionyse anksčiau ir prasidėdavo Vėlinių oktava. Maldos ir giesmės prie Vėlinių laužo liudija nuoširdų tikėjimą, pagarbą savo Anapilin išėjusiems artimiesiems, tradicijoms ir tvirtą bendrystę... Ši tradicija jau labai sena. Pasak vietinių prie senos drevės, kurioje kadaise ir bitės gyveno, meldėsi ir laužą kūreno jų proseneliai, seneliai ir tėvai. Tradicija buvo palaikoma ir sovietmečiu. Iki šiol prie Vėlinių laužo meldžiasi ir jie bei jų vaikai ir anūkai. Po maldų prisimena su kaimu susijusių istorijų, sugrįžta kiekvienas į savo jaunystę, pagerbia mirusius kaimo žmones, aptaria nūdienos rūpesčius. Prieš keletą metų vėjas nuvertė seną kapinėse augusią drevę. Kaimo vyrai iš jos priskaldė didžiausią krūvą malkų, kurių, kaip sako margioniškiai, užteks visoms jų gyvenimo Vėlinių maldoms. Kryželį nuo senosios drevės pritvirtino prie šalia augančios pušies – dabar melsis prie jos. Senovėje dzūkai

Vėlines vadino Uždūšinėmis, Dziedais, Ilgėmis. O laužai kapinėse Vėlinių dieną ir po to, iš viso aštuonis vakarus – neabejotinai krikščioniška tradicija. Mat skaičius „aštuoni“ simbolizuoja bažnyčios globą ir Kristaus prisikėlimą.

Ši tradicija Margionyse gyvuoja iki šiol iš gyvųjų pagarbos mirusiems ir pagarbos patiems sau, savo krašto tradicijoms. Vėlinių laužai tarsi nutiesia simbolinius laiko tiltus tarp praeities ir dabarties.

Parengė Kraštovaizdžio apsaugos skyriaus istorikė
Virginija PUGAČIAUSKIENĖ

Vėlinės Margionyse. Virginijos PUGAČIAUSKIENĖS nuotrauka, 2018 m.

Visam kaime viena Kaštonė

Bronius Klimavičius Puvočių kaime renka arklio grūšias, kurias sumaišęs su kiaulių ėdalų sušers riestauodegiams. Pas tikrą gaspadorių sodžium niekas neprapuola. Viskas sukasi taip, kaip Dievulis buvo surėdęs ir numatęs. Gal ir ne viską, nes mano močiutė pasakojo, kad kai mano senelio (jos vyro) brolis pirmo pasaulinio karo metais kalėjo vokiečių nelaisvėje, tai vyrai paskum arklių uodegas vaikščiojo ir grūšiose nesuvirškintų grūdų ieškojo... O 2017 m. Broniaus žentas Ričardas Sinkevičius mums pasakojo, kad 1994 metais, jam į Puvočius atėjus žentuosna, kaime buvo 31 karvė ir 16 arklių, o dabar (2017 m.) visam kaime viena kumelė – Kaštonė (pasuošvį) ir dvi karvės. „Viena pas mus, kita pas Baltuškonis, o jų arklys neseniai krito. Baltas buvo. Gražus“.

Gimė Bronius 1941 metais, o į Sibirą buvo išvežtas 1946 metų gruodžio mėnesį, kartu su mama Ona ir seserimi Maryte. Broniaus brolis Vincas nenorėjo eiti į tarybinę kariuomenę, tai išėjo į partizanus ir tuoj pat žuvo, ogi Sibire, artimųjų manymu, „būtų buvęs šeimos maitintoju.“ Du broliai – Jonas ir Juozas partizanavo iki 1948 metų, o žuvo Dubininko miške. Vienas brolis dar gyvas buvo, kai stribai partizanų kūnus vežiman suvertė, bet jo galva žeme tysės – neatlaikė, kol iki Marcinkonių nuvežė – mirė.

Bronius Sibire dirbo prie geležinkelio ir dirbo lietuviškai, ne komunistiškai, tai

kai 1958 metais susiruošė į Lietuvą, viršininkas atkalbinėjo: nevažiuok, nieko ten nerasi, niekas ten tavęs nelaukia. Nepaklausė, grįžo, o grįžus nieko nerado. Viskas išdraskyta, viskas išstampyta. Nei kur prisiglaust, nei prisiregistruot, o neregistruoto niekas į darbą nepriima, nors šunim stauk, kai į tave kaip į vilko brolį žiūri. Broniaus mama į Varėną važiavo, kojas valdžiai bučiavo, kad tik priregistruotų. Kai Bronius dirbo miškininku, ne kartą teko eiti pro partizanų bunkerio vietą, bet nė karto net nepagalvojo, kad ten slapstėsi ir kovoje žuvo jo broliai su draugais.

Algimantas ČERNIAUSKAS

Bronius Klimavičius Puvočių kaime.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2009 m.

Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka.

VISAIS metų laikais graži yra dzūkų šilų ir panemunių gamta. Dzūkijoje dar gyvuoja senoviniai kaimai, senieji amatai ir verslai. Mūsų darbuotojai Jums padės suprasti svarbiausią Dainavos krašto savybę – etnokultūra gyva gali būti tik tada, kai senolio poringei pritaria čia pat almantis šaltinis. Brangusis lankytojai, atvykęs į šį kraštą, gerbk ir tausok jo taurų grožį.

Išsamią informaciją apie Dzūkijos nacionalinį parką ir Čepkelių valstybinį gamtinį rezervatą visi svečiai gali sužinoti lankytojų centruose:
Marcinkonyse: Miškininkų g. 61, Marcinkonys, LT - 65303, Varėnos r., tel. 8 310 44466, 8 672 46388 elektroninis paštas: info@dzukijosparkas.lt
Merkinėje: Vilniaus g. 3, Merkinė, LT - 65334, Varėnos r., tel. 8 310 57245, 8 672 46275
Elektroninis paštas: merkine@dzukijosparkas.lt
<https://www.facebook.com/Dzukijos.Nacionalinis.Parkas/>
„Šalčinį“ rasite ir interneto tinklalapyje www.cepkeliai-dzukija.lt

ŠALČINIS

Adresas: Vilniaus g. 3,
Merkinė, LT - 65334, Varėnos r.
Tiražas 1500 egz.

Redkolegija: H. GUDAVIČIUS,
A. ČERNIAUSKAS, M. LAPELĖ,
R. NORKŪNAS
Maketuotojas: V. ČERNIAUSKAS

Spausdino UAB „Albagrafija“
Pulko g. 96, LT - 62133, Alytus
Tel. 8 315 74140
El. p. alba@infoseka.lt

ISSN 2351-6267